

AVIOEHTOSOPIMUKSEN MUOTO, MUODON VIRHEET JA NIIDEN VAIKUTUKSET

9.4.2022

AA Tiina Nystén

1

Avioehtosopimuksen muotomääräykset

- AL 42§:

”Avioehtosopimus on tehtävä **kirjallisesti**.”

- AL 66§:

”..oltava **päivättyjä**, asianmukaisesti **allekirjoitettuja** ja kahden esteettömän henkilön **oikeaksi todistamia**.”

- AL 43§:

• ”Avioehtosopimus on jätettävä **rekisteröitäväksi** Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle kirjallisesti.”

2

Avioehtosopimuksen muotomääräyksistä

- Avioehtosopimuksen muotomääräykset kuuluvat ns. varsinaisiin muotomääräyksiin
- Avioehtosopimus on **lähtökohtaisesti pätemätön**, jos avioehtosopimuksen muotovaatimuksia ei ole noudatettu
- Muotomääräykset ovat pysyneet samoina jo lain säätämisestä asti
- Avioehtosopimuksella on vaikutus perillisien asemaan -> muotomääräykset ankaria
- Muotomääräyksen rikkominen koskee usein **todistelua**
- Keskustelua siitä, onko KKO lieventänyt viime vuosina varsinaisen muotomääräysten sivuuttamisen seurauksia, tosin nyt muuttunut

3

Todistaminen muotoedellytyksenä

- Todistajien ei tarvitse tietää tarkemmin asiakirjan sisällöstä: kuitenkin todistajat voivat vahvistaa osapuolten vapaaehtoisen sitoutumisen sopimukseen
- Ei yhtäaikaisuusvaatimusta puolisoitten ja todistajien allekirjoituksilla (KKO:1956II:62)
- Mahdollista myös, että molemmilla puolisoilla omat todistajat
- Todistajien ei tarvitse todistaa yhtä aikaa
- Todistajien oltava esteettömiä

4

Onko muotomääräyksiä rikkova avioehtosopimus aina pätemätön?

- ”Avioehdoissa tällaiseksi epäämisperusteeksi saattaisi käydä esimerkiksi se, että muotovirhe on **selvästi toisen puolison aiheuttama** eikä toisella puolisoilla ole ollut **aihetta epäillä** sopimuksen pätevyyttä. Erityisen painavat syyt muotovirheen sivuuttamiselle olisi silloin, kun puoliso on olosuhteista päätellen saanut muotovirheen aikaan **tahallaan**, käyttääkseen sitä myöhemmin hyväkseen (siis vedotakseen siihen, mikäli avioehto osituksen tullessa ajankohtaiseksi osoittautuu hänen kannaltaan epäedulliseksi)”- Lohi 2016

5

KKO 1956 I 4

- Vain toinen puolisoista oli paikalla todistajien todistaessa ja toinen puoliso ei siten tunnustanut allekirjoitustaan todistajille
- Ei näytetty, että toinen aviopuoliso olisi sopimukseen pakotettu tai vietelty
- Avioehtosopimus katsottiin kuitenkin päteväksi
- Eikö kyse muotomääräysten vastaisesta avioehtosopimuksesta? Todistajien oltava paikalla kun puoliset allekirjoittavat tai tunnustavan allekirjoituksen omakseen.
- Olisi tullut olla omat todistajat--> toisen puolison allekirjoitusta ei kukaan todista?

6

KKO 1980:45

- Tapauksessa todistajien nimet oli kirjoitettu avioehtosopimukseen heidän tietämättään
- HO: Itse aiheutettu pätemättömyys, johon ei voida vedota
- Molemmat avioehdon osapuolet tiesivät pätemättömyysperusteesta ja sen voimassaolosta kyseisessä sopimuksessa
- KKO jätti voimaan HO ratkaisun
- KKO:n mukaan olisi kuitenkin ollut mahdollista vedota pätemättömyyteen
- Linja siis, molempien tietäessä pätemättömyyteen voidaan silti vedota

7

KKO 2021:28

- Oliko A:n ja B:n välisen avioehtosopimus pätemätön muotovirheen vuoksi?
- Onko A:lla oikeus vedota virheeseen?
- Tapauksessa A allekirjoitti B:n laatiman avioehdon yksin vuonna 2010.
- B pyysi A:n tietämättä kahden todistajan allekirjoitukset avioehtoon sekä toimitti avioehdon rekisteröitäväksi.
- A:n ja B:n avioero vuonna 2012. A sai selville avioehdon voimassaolosta vuonna 2017, alkaessaan selvittämään ositusta. A:lla on oikeustieteellinen koulutus. Hän on ollut tietoinen avioehdon muotovaatimuksista.
- A:n mukaan hän on pitänyt allekirjoittamaansa avioehtosopimusta ainoastaan luonnoksena, ja olettanut palaavansa asiaan B:n kanssa myöhemmin.
- B on vedonnut tietämättömyyteensä avioehtoa koskevista muutosäännöksistä. B:n mukaan A teki avioehdon vapaaehtoisesti.

8

KKO 2021:28

- KKO:n mukaan avioehtosopimuksessa oli muotovirhe
- KKO kantana on, että A:lla oli oikeus vedota avioehtosopimuksen muotovirheeseen
- KKO:n päätös ei ollut yksimielinen (äänestys 4-1)
- Eri mieltä olevan jäsenen mukaan muotovirheeseen vetoaminen kunnianvastaista ja arvotonta
- KKO tuomiolauselmalla: avioehtosopimus julistetaan pätemättömäksi ja rekisteröinti mitättömäksi
- Perusteluissa myös se, että olisi saattanut pätevyitä, jos avioehtosopimuksen perusteella olisi tehty oikeustoimia

9

LOPUKSI

- Avioehdon ankarat muotovaatimukset ymmärrettäviä siitä näkökulmasta, että avioehto vaikuttaa perillisten asemaan
- Avioehdon järjestelmä on yksinkertainen- ankarat muotovaatimukset yhtenäistävät järjestelmää
- Millaisia potentiaalisia muutoksia tulevaisuudessa voi olla avioehdon suhteen? (huom. KKO 2000:100 ja KKO 2021:28)
- Edelleen epäselvää, mitä muotomääräyksiä voidaan jättää noudattamatta ilman, että johtaisi sopimuksen pätemättömyyteen.
- Esimerkiksi todistajien esteellisyys

10

Avioeron varalle tehtävästä sopimuksesta

- Kutsutaan myös osituksen esisopimukseksi
- Ei erityisiä vaatimuksia määrämuodosta: perustuu sopimusvapauteen
- Voidaan tehdä avioehtosopimuksen lisäksi
- Sopimuksessa voidaan sopia muistakin merkittävistä asioista koskien avioeroa
- Voidaanko pätemätöntä avioehtosopimusta rinnastaa joltain osin tähän?

. Tuskin pätemätöntä avioehtosopimusta voitaisiin ainakaan sellaisenaan saattaa voimaan ainakaan täysin sopimuksen mukaisena, vesittäisi muotomääräyksen vaatimuksen

11

Osituksen sovittelu

- Voidaanko ositusta sovittella, jos todetaan, että avioehtosopimus on pätemätön
- Puolisoiden tahto avio-oikeuden poistamisesta
- Avioehtosopimukselle on ollut perusteltu syy, toinen puoliso esimerkiksi huomattavasti varakkaampi
- Vai onko niin, että pätemätön avioehtosopimus aiheuttaisi automaattisesti tasajaon osituksessa
- KKO on ollut sitä mieltä, että pätemättömällä tai ainakaan rekisteröimättömällä avioehtosopimuksella ei ole mitään merkitystä

12